

SL(5)555 - Rheoliadau'r Cyfrifiad (Cymru) 2020

Cefndir a Diben

Mae'r Rheoliadau hyn yn darparu ar gyfer y trefniadau a'r gweithdrefnau gweithredol sy'n angenrheidiol er mwyn cynnal cyfrifiad 2021 ("y Cyfrifiad") ac maent yn rhagnodi'r holiaduron a gaiff eu defnyddio. Mae'r Rheoliadau yn cynnwys enghreifftiau o'r holiaduron papur a disgrifiadau o'r cwestiynau a'r opsiynau ymateb ar gyfer yr holiaduron ar-lein.

Arolwg a gynhelir bob 10 mlynedd o'r holl bobl ac aelwydydd yn y Deyrnas Unedig yw'r Cyfrifiad. Mae'n darparu gwybodaeth hanfodol o lefel genedlaethol i lefel y gymdogaeth ar gyfer y llywodraeth, busnesau a'r gymuned.

Gwneir y Rheoliadau hyn o dan adran 3 o Ddeddf y Cyfrifiad 1920 ("Deddf 1920") ac maent yn galluogi dwyn Gorchymyn Cyfrifiad (Cymru a Lloegr) 2020 i rym. Ymgynghorwyd â Gweinidogion Cymru ynghylch fersiwn ddrafft o Orchymyn drafft Cyfrifiad (Cymru a Lloegr) 2020 drwy lythyr a anfonwyd at y Gweinidog Cyllid a'r Trefnydd. Cymeradwywyd Gorchymyn Cyfrifiad (Cymru a Lloegr) 2020 ("Gorchymyn y Cyfrifiad") gan Senedd y DU ar 14 Mai 2020 ac fe'i gwnaed gan Ei Mawrhydi yn y Cyfrin Gyngor ar 20 Mai 2020.

Gweithdrefn

Negyddol.

Materion technegol: craffu

Nodwyd y pwynt a ganlyn i gyflwyno adroddiad arno o dan Reol Sefydlog 21.3 mewn perthynas â'r offeryn hwn

Rheol Sefydlog 21.2(viii) – defnyddio iaith ryw-benodol.

1. Enwau rhyw-benodol

Mae'r holiaduron yn defnyddio enwau rhyw-benodol (er enghraifft, 'son or daughter' a 'mother or father' yn y fersiwn Saesneg, neu 'mab neu ferch' neu 'mam neu dad' yn y fersiwn Gymraeg) fel atebion posibl wrth geisio manylion am berthynas pobl mewn aelwyd â'i gilydd. Mae'r rhain yn ymddangos yn Rhan 1 (tudalennau 26 a 27 yn y fersiwn Saesneg a 29 a 30 yn y fersiwn Gymraeg), Rhan 4 (cwestiwn H6 ar dudalennau 43 a 44 yn y fersiwn Saesneg a 46 a 47 yn y fersiwn Gymraeg) a Rhan 5 (cwestiwn C1 ar dudalennau 75 a 76 yn y fersiwn Saesneg a 78 a 79 yn y fersiwn Gymraeg) o Atodlen 2. Mae'r un cwestiynau hefyd yn cynnwys atebion posibl nad ydynt yn enwau rhyw-benodol yn y fersiwn Saesneg (er enghraifft, 'grandchild or grandparent; nodir 'wyr neu wyres' neu 'taid/tad-cu neu nain/mam-gu' yn y fersiwn Gymraeg). Mae'r Canllawiau Drafftio Deddfwriaethol a luniwyd gan Lywodraeth Cymru yn nodi "Yn gyffredinol, dim ond i gyfeirio at bersonau o'r naill ryw neu'r llall y dylai iaith ryw-benodol gael ei defnyddio".

Nid yw'n glir pam na ddewiswyd enwau nad ydynt yn rhyw-benodol ar gyfer yr holl atebion posibl yn y fersiwn Saesneg. Gofynnir am esboniad gan y Llywodraeth.

Rhinweddau: craffu

Nodwyd y pum pwynt a ganlyn i gyflwyno adroddiad arnynt o dan Reol Sefydlog 21.3 mewn perthynas â'r offeryn hwn.

Rheol Sefydlog 21.3(ii) – ei fod o bwysigrwydd gwleidyddol neu gyfreithiol neu ei fod yn codi materion polisi cyhoeddus sy'n debyg o fod o ddiddordeb i'r Senedd.

1. Hawliau dynol

Drwy ei gwneud yn orfodol i bobl ddarparu gwybodaeth bersonol wrth ymateb i'r Cyfrifiad, mae'r Rheoliadau'n cyffwrdd â'r hawl i barchu bywyd preifat a theuluol o dan Erthygl 8 o'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol. Mae Erthygl 8 yn hawl gymwysedig, sy'n caniatáu i Weinidogion Cymru ymyrryd ag arfer yr hawl os oes angen mewn cymdeithas ddemocrataidd er budd diogelwch cenedlaethol, diogelwch y cyhoedd neu les economaidd y wlad, i atal anhrefn neu droseddu, er mwyn amddiffyn iechyd neu foesau, neu er mwyn amddiffyn hawliau a rhyddid pobl eraill.

Mae'r broses o gynnal cyfrifiad wedi'i hen sefydlu yn y Deyrnas Unedig, ac mae'n arfer cyffredin mewn llawer o wledydd. Mae cynnal cyfrifiad yn cael ei gyfiawnhau'n aml fel rhywbeth sy'n angenrheidiol mewn cymdeithas ddemocrataidd ac fel ffynhonnell wybodaeth sy'n caniatáu i lywodraethau ddeall anghenion cymdeithasol.

Cydnabyddir bod mesurau diogelwch ar waith sy'n rhoi rhywfaint o ddiogelwch i breifatrwydd unigolyn, gan gynnwys cyfeiriadau at sut y caiff gwybodaeth ei diogelu'n unol â'r gyfraith, y troseddau o ran datgelu gwybodaeth y cyfrifiad a chaniatáu i unigolion mewn aelwyd lenwi holiadur unigol. Nodir hefyd fod Deddf 1920 yn gwneud cwestiynau ynglŷn â chrefydd, cyfeiriadedd rhywiol a hunaniaeth o ran rhywedd yn wirfoddol i bob pwrpas drwy ddileu'r gosb pe na bai person rhagnodedig yn ymateb i'r cwestiynau hynny yn y cyfrifiad. Yn olaf, bydd Deddf Diogelu Data 2018 yn gymwys i'r gwaith o brosesu data personol a nodir ar ffurflenni'r cyfrifiad ac felly'n darparu mesurau diogelwch pellach.

Er bod y gofyniad i ymateb i'r Cyfrifiad yn ymyrraeth gyfiawn â'r hawl i fywyd preifat a theuluol o dan Erthygl 8, nid yw'r Memorandwm Esboniadol yn cynnwys cyfiawnhad dros yr ymyrraeth.

2. Y termau Cymraeg a ddefnyddir ar gyfer 'household'

Mae rheoliad 3(3) yn darparu mai'r term "aelwyd" a ddefnyddir yn Gymraeg, yng nghorff y Rheoliadau, i gyfateb i "household" yn Saesneg. Fodd bynnag, mae rheoliad 3(4) yn darparu mai'r term "cartref" a ddefnyddir yn yr holiaduron i gyfateb i "household". Defnyddir "aelwyd" yn fwy cyffredinol i gyfateb i "hearth", tra bod "cartref" yn cael ei ddefnyddio i gyfateb i "home".

Nid oes rheswm clir am wahaniaethu ac nid yw'n glir pham na ellid defnyddio un term yng nghorff y Rheoliadau a'r holiaduron. Gofynnir am esboniad gan y Llywodraeth i egluro'r termau a ddefnyddir.

3. Gwahaniaeth rhwng y testun Cymraeg a'r testun Saesneg

Mae'r testun enghreifftiol Saesneg a roddir yng nghwestiwn 28 i unigolion (Rhan 4 o Atodlen 2 ar dudalennau 49, 54, 59, 64 a 69, Rhan 5 o Atodlen 2 ar dudalennau 80, 85, 90, 95 a 100 a Rhan 6 o Atodlen 2 ar dudalen 110), yn nodi, 'Record any qualifications you have ever achieved in Wales, England or worldwide...' tra bod y testun Cymraeg yn nodi, '...Cymru neu o unrhyw le arall yn y byd...', heb gynnwys Lloegr. Er y byddai'r cwestiwn yn cael ei ateb yn yr un modd ni waeth a ddefnyddiwyd y fersiwn Gymraeg

neu'r fersiwn Saesneg o'r holiaduron, nid oes rheswm clir am wahaniaethu, ac nid yw'n glir a oes arwyddocâd i'r gwahaniaeth.

Gofynnir am esboniad gan y Llywodraeth i egluro'r rheswm am y gwahaniaeth.

4. Personau rhagnodedig a'r fersiwn o'r holiaduron

Er ei bod yn bosibl canfod pa bersonau rhagnodedig y gofynnir iddynt lenwi pa holiaduron drwy ddarllen y Rheoliadau, mae cynllun a fformat y tabl sydd wedi'i gynnwys yn y fersiwn a gyhoeddwyd o Atodlen 1 i'r Rheoliadau yn creu amwysedd.

Gellid dod i'r casgliad fod y bylchau rhwng yr holiaduron a restrir yng ngholofnau (2) a (3) yn fwrriadol ac mai'r bwriad yw nodi beth sy'n berthnasol i'r personau rhagnodedig yng ngholofn (1). Er enghraifft, un dehongliad yw mai dim ond pan fo erthygl 5(11) o Orchymyn y Cyfrifiad yn gymwys y bydd Holiadur (papur) y Cartref (Parhad) yn berthnasol ac mai dim ond i bob person a bennir yng ngholofn (2) o Grŵp G yn Atodlen 1 i Orchymyn y Cyfrifiad y mae'r Holiadur (papur) i Unigolion yn berthnasol.

O'r herwydd, byddai'n fanteisiol trefnu neu fformadu'r fersiwn gyhoeddedig o'r Rheoliadau yn gliriach rhwng pob un o'r tri grŵp o holiaduron y mae angen eu llenwi, efallai drwy gynnwys rhifau neu linellau rhwng y rhesi.

Gofynnir am ymateb gan y Llywodraeth.

Rheol Sefydlog 21.3(v) - nad yw'n gwireddu ei amcanion polisi yn berffaith

5. Gwahaniaethau rhwng yr holiadur ar-lein a'r holiadur papur

Mae rhai gwahaniaethau rhwng y cwestiynau a ofynnir, a'r atebion a gynnigir, yn yr holiadur ar-lein o'i gymharu â'r holiadur papur. Dyma'r gwahaniaethau:

(a) Mae'r holiadur ar-lein yn nodi Bagloriaeth Cymru Uwch, Bagloriaeth Cymru Canolradd a Bagloriaeth Cymru Sylfaen fel opsiynau ar wahân wrth geisio gwybodaeth am gymwysterau ond yn grwpio'r opsiynau hyn gyda "2 neu fwy o gymwysterau Lefel A (Safon Uwch) (gan gynnwys 4 Lefel AS (Safon UG) neu fwy)" a "5 neu fwy o gymwysterau TGAU A* i C neu 9 i 4 (gan gynnwys 5 neu fwy Lefel O (marc llwyddo) neu TAUau graddau 1)" ac "Unrhyw gymwysterau TGAU eraill (gan gynnwys unrhyw Lefel O neu TAU arall ar unrhyw radd)" yn y drefn honno. Mae'r gwahaniaethau i'w gweld yn Rhan 1 o Atodlen 2 (ar dudalen 36 a 37) ar gyfer yr holiadur ar-lein a chwestiwn 31 i unigolion (Rhan 4 o Atodlen 2 ar dudalennau 52, 57, 62, 67 a 72, Rhan 5 o Atodlen 2 ar dudalennau 83, 88, 93, 98 a 103 a Rhan 6 o Atodlen 2 ar dudalen 113) ar gyfer yr holiaduron papur.

(b) Os nad yw person wedi cyflawni'r cymwysterau a nodir neu gymwysterau cyfatebol, gofynnir iddynt "Oes gennych chi unrhyw gymwysterau eraill?" yn yr holiadur ar-lein (Rhan 2 o Atodlen 2 ar dudalen 37). Mae'r tri ateb posibl ar gyfer y cwestiwn hwnnw yn caniatáu i berson nodi bod ganddo (i) gymwysterau eraill yng Nghymru neu Lloegr, (ii) cymwysterau eraill o'r tu allan i Gymru a Lloegr neu (iii) dim cymwysterau. Ni ofynnir i berson sy'n llenwi holiadur papur wahaniaethu rhwng cymwysterau a gyflawnir yng Nghymru a Lloegr a'r rhai a gyflawnir y tu allan i Gymru a Lloegr.

(c) Mae'r cyfarwyddyd cyfeirio yn yr holiadur ar-lein (Rhan 2 o Atodlen 2 ar dudalen 38) yn nodi mai dim ond yn dilyn ymatebion penodol y gofynnir rhai cwestiynau. Gofynnir y cwestiynau cyfatebol (cwestiynau 36 a 37 i unigolion) yn yr holiaduron papur ni waeth beth yw'r ymateb a roddwyd i

gwestiwn 35 (Rhan 4 o Atodlen 2 ar dudalennau 52, 57, 62, 67 a 72, Rhan 5 o Atodlen 2 ar dudalennau 83, 88, 93, 98 a 103 a Rhan 6 o Atodlen 2 ar dudalen 113).

(d) Mae'r holiadur ar-lein yn cynnwys cwestiwn "Ble ydych chi'n gweithio'n bennaf?" gydag opsiynau gan gynnwys "Mewn gweithle" ac "Adrodd i depo". Mae'r cwestiwn dilynol "Ydych chi'n gweithio yn y Deyrnas Unedig yn bennaf?" yn cynnwys ymatebion sy'n gwahaniaethu rhwng cyfeiriadau yn y DU, lle gofynnir i'r sawl sy'n llenwi'r holiadur nodi'r cyfeiriad, a rhai'r tu allan i'r DU, lle gofynnir i'r sawl sy'n llenwi'r holiadur nodi'r wlad yn unig. Mae'r holiaduron papur yn cyfuno'r opsiynau ar gyfer gweithle a depo yng nghwestiwn 49 (Rhan 4 o Atodlen 2 ar dudalennau 53, 58, 63, 68 a 73, Rhan 5 o Atodlen 2 ar dudalennau 84, 89, 94, 99 a 104 a Rhan 6 o Atodlen 2 ar dudalen 114). Nid yw'r holiaduron papur yn gwahaniaethu ychwaith rhwng gweithleoedd yn y DU a rhai'r tu allan i'r DU, gan ofyn i'r sawl sy'n llenwi'r holiadur nodi cyfeiriad llawn waeth beth yw lleoliad y gweithle ar gyfer cwestiwn 50 (Rhan 4 o Atodlen 2 ar dudalennau 53, 58, 63, 68 a 73, Rhan 5 o Atodlen 2 ar dudalennau 84, 89, 94, 99 a 104 a Rhan 6 o Atodlen 2 ar dudalen 114).

Nid yw'n glir a yw'r gwahaniaethau hyn yn fwiadol, ac os felly pam mae'r gwahaniaethau hynny'n angenrheidiol. Os bydd yr atebion a gesglir ar gyfer yr holiaduron ar-lein a'r holiaduron papur fel rhan o'r Cyfrifiad yn wahanol, gallai hynny effeithio ar ansawdd y data a gesglir a'r ystadegau y gellir eu canfod gan ddefnyddio'r data hynny. Mae'r gwahaniaethau hynny'n effeithio ar yr amcan polisi o gynnal ymarfer casglu data sy'n rhoi darlun manwl o'r boblogaeth gyfan.

Gofynnir am esboniad gan y Llywodraeth i egluro'r rheswm am y gwahaniaethau.

Y goblygiadau yn sgil ymadael â'r Undeb Ewropeaidd

Dim.

Ymateb y Llywodraeth

Mae angen ymateb Llywodraeth Cymru i'r pwynt technegol ac i'r ail, y trydydd, y pedwerydd a'r pumed pwynt o ran rhinweddau.

Trafodaeth y Pwyllgor

Trafododd y Pwyllgor yr offeryn yn ei gyfarfod ar 15 Mehefin 2020 ac mae'n cyflwyno adroddiad i'r Senedd yn unol â'r pwyntiau adrodd uchod.

